

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14004765>

FUTBOLNING KELIB CHIQISHI

Husanov G‘aybulla Usmanovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM katta o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada futbol sport turi haqida, bu sport o‘yinining kelib chiqish tarixi haqida ma‘lumot berilgan. Futbolning ilk ko‘rinishlari qaysi davlatlarda paydo bo‘lganligi to‘g‘risida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar. *Futbol, to‘p, qoida, formatlar, futbol ligasi, xalqaro munosabatlar, raqobat, jahon chempionati.*

ПОЯВЛЕНИЕ ФУТБОЛА

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлена информация о виде футбола, истории зарождения этого вида спорта. Выясняется, в каких странах появились первые проявления футбола.

Ключевые слова: *Футбол, мяч, правила, форматы, футбольная лига, международные отношения, соревнования, чемпионат мира.*

THE EMERGENCE OF FOOTBALL

ANNOTATION

This article provides information about the sport of football, the history of the origin of this sport. It is explained in which countries the first manifestations of football appeared.

Keywords: *Football, ball, rules, formats, football league, international relations, competition, world championship.*

Futbol (inglizcha: *football*; *foot* — “oyoq”, *ball* — “to‘p”) — sport o‘yini. O‘yindan maqsad - to‘pni raqib darvozasiga kiritish. Bunga har bir jamoadagi darvozabon xalaqit berishga intiladi, unga o‘z darvozasi yaqinidagi jarima maydonchasi ichida to‘pga qo‘l bilan teginish ruxsat etilgan. Boshqa barcha o‘yinchilarga, shuningdek o‘z jarima maydonchasidan tashqariga chiqqan darvozabonga ham bunday huquq berilmagan.

Futbol - O‘zbekiston madaniy hayotining tarkibiy qismi hisoblanadi. Mamlakatimiz hukumati va shaxsan muhtaram 1-Prezidentimiz I.A. Karimov tomonidan mamlakatimizda futbolning rivojlanishiga alohida diqqat-e’tibor berilishi qayd qilinadi. Bu holat bevosita so‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasi Hukumatining futbolni kelgusida rivojlantirish haqidagi qabul qilgan yettita qarori orqali o‘z tasdig‘ini topgan. Ushbu o‘rinda, bu qarorlar orasida 2006 - yil 01.05 sanada qabul qilingan – “O‘zbekistonda futbolni rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar haqida” va 2011-yil 19.01-sanada qabul qilingan – “Respublikada 2011-2013-yillar davomida futbolni rivojlantirish va uning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash haqida”gi qarorlarining o‘zini sanab o‘tish ham yetarli hisoblanadi [1].

To‘p uchun kurashda chalib yiqitish, raqibga zarba berish kabi kuch ishlatishlar ta’qiqlanadi. Agar o‘yinchi to‘pga qo‘ldan tashqari tanasining istalgan boshqa yeri (odatda oyog‘i) bilan istalgan vaqtda zarba bera oladigan holatda bo‘lsa, o‘yinchi to‘pni egalladi, deb hisoblanadi.

Futbol, bugungi kunda dunyodagi eng mashhur sport turi, ming yillar davomida rivojlanib kelgan va turli madaniyatlar tomonidan sevilib o‘ynalgan o‘yinlardan biridir. Ushbu maqolada futbolning kelib chiqishi, tarixi va uning hozirgi kunga qadar qanday rivojlanganligi haqida batafsil ma’lumot beriladi.

Futbolning dastlabki shakllari.

Futbolning kelib chiqishi aniq bir vaqt va joy bilan bog‘liq emas, chunki uning turli shakllari turli madaniyatlarda paydo bo‘lgan. Eng qadimgi futbolga o‘xshash o‘yinlar Xitoy, Yunoniston, Rim va Markaziy Amerikada o‘ynalgan.

1. Xitoy: Miloddan avvalgi 2-3 asrlarda Xitoyda “Cuju” deb nomlangan o‘yin o‘ynalgan. Bu o‘yinda futbolchilar to‘pni qo‘l ishlatmasdan oyoqlari bilan tepishlari kerak edi.

2. Yunoniston va Rim: Yunonlar va rimliklar “Episkyros” va “Harpastum” deb nomlangan o‘yinlarni o‘ynashgan. Bu o‘yinlarda ham to‘pni oyoqlar bilan tepish va bir jamoa ikkinchi jamoaning hududiga o‘tkazish maqsad qilingan.

3. Markaziy Amerika: Maya va Aztek tsivilizatsiyalarida “Pok-A-Tok” deb nomlangan o‘yin o‘ynalgan. Bu o‘yin to‘p bilan bog‘liq bo‘lib, unda futbolchilarning muayyan qoidalarga ko‘ra harakatlanishlari talab etilgan.

O‘rta asrlarda futbol.

O‘rta asrlarda futbolning turli shakllari Yevropa bo‘ylab ommalashdi. Angliya, Fransiya, Italiya va boshqa Yevropa mamlakatlarida futbolning zamonaviy shakllariga yaqin bo‘lgan o‘yinlar o‘ynalgan.

1. Angliya: Angliyada “Mob Football” deb nomlangan o‘yin o‘ynalgan. Bu o‘yinda futbolchilar katta guruhlar bo‘lib o‘ynashgan va o‘yin ko‘pincha qattiq va xavfli bo‘lgan.

2. Fransiya va Italiya: Fransiyada “La Soule” va Italiyada “Calcio Storico” deb nomlangan o‘yinlar o‘ynalgan. Bu o‘yinlar ham zamonaviy futbolga o‘xshash bo‘lib, futbolchilar to‘pni qo‘l va oyoq bilan harakatlantirganlar.

Zamonaviy futbolning rivojlanishi.

Zamonaviy futbolning rivojlanishi 19-asrning oxirida Angliyada boshlangan. Futbolning zamonaviy qoidalari va formatlari shakllangan va bu sport turi xalqaro miqyosda ommalashgan.

1. Qoidalar va Formatlar: 1863-yilda Angliyada Futbol Assotsiatsiyasi (The Football Association) tashkil etilgan va futbolning birinchi rasmiy qoidalari ishlab chiqilgan. Bu qoidalar futbolning zamonaviy shakli uchun asos bo‘ldi.

2. Futbol ligalarining tashkil etilishi: 1888-yilda Angliyada birinchi futbol ligasi tashkil etilgan. Bu ligada turli futbol klublari o‘zaro raqobat qilgan va futbolning professional darajada rivojlanishiga yordam bergan.

3. Xalqaro musobaqalar: 1930-yilda FIFA tomonidan birinchi Jahon Chempionati tashkil etilgan. Bu musobaqa futbolning xalqaro miqyosda rivojlanishiga katta hissa qo'shgan va futbolning dunyo bo'ylab mashhurligini oshirgan.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, futbolning kelib chiqishi ming yillar davomida turli madaniyatlar va o'yinlar orqali rivojlanib kelgan. Bugungi kunda futbol dunyodagi eng mashhur sport turi bo'lib, millionlab futbolchilar va milliardlab muxlislar tomonidan seviladi. Futbolning tarixi va rivojlanishi insoniyatning sportga bo'lgan muhabbati va raqobat ruhi bilan chambarchas bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Iseyev Shamil Tagirovich. Futbolchilarni yillik siklda tayyorlashni rejalashtirish. O'quv qo'llanma. Toshkent – 2014.
2. R.A.Akramovning umumiy taxriri ostida —Futbol|| darslik UZDJTI Toshkent2006.
3. Nurimov R.I.Lovkost futbolistov i eyo sovershinstvovanie. Sovershinstvovanie trenirovochnogo protsessa i ego nauchnoe obosnavanie. Toshkent-1983.
4. Nurimov R.I .Sovershinstvovanie uchebno-trenirovochnogo protsessa futbolistov.Toshkent-2001.
5. Botirovich, X. S. (2024). KOMPYUTER LINGVISTIKASINING BUGUNGI KUNDA JAHONDAGI AHAMIYATI. GOLDEN BRAIN, 2(16), 26-30.
6. Asror o'g'li, A. O. (2024). RAQAMLI MUHITDA INKLYUZIV TA'LIM. ALOHIDA TA'LIMGGA MUHTOJ TALABALAR UCHUN IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR. Modern education and development, 11(3), 173-179.
7. Asror o'g'li, A. O., & Hamza o'g'li, M. O. (2024). ONLAYN TA'LIM O'QITUVCHILARNI BAHOLASHDA KASBIY FAOLIYAT SOHASI SIFATIDA: ELEKTRON KURSLARDAN, MOOCLARDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI. Modern education and development, 11(3), 166-172.

8. Botirovich, X. S. (2024). RAQAMLI MUHITDA O 'QITISH TEXNOLOGIYALARI VA MODELLARI. Modern education and development, 11(3), 155-161.
9. Iskandar o'g'li, S. B., & Hamza o'g'li, M. O. (2024). TA'LIMNING TURLI DARAJALARIDA ONLAYN TA'LIMNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK JIHATLARI. Modern education and development, 11(3), 133-140.
10. Botirovich, X. S., Murodullo o'g, J. O. T., & Iskandar o'g'li, S. B. (2024). PYTHON DASTURLASH TILINING KELIB CHIQISHI. Modern education and development, 11(3), 120-126.
11. Abduvaliyev, A. A., & Sunatov, J. T. (2024). IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISHDA TREND MEZONIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI. Экономика и социум, (2 (117)-1), 69-73.
12. Sunatov, J. R., Rustamov, R., & Dustmurodova, M. (2024). KOMPYUTER LINGVISTIKASIDA FONETIK TAHLIL JARAYONI. Modern Science and Research, 3(5), 191-195.
13. Madatov, Q. (2024). C++ PROGRAMMING LANGUAGE OPERATOR USAGE AND THEIR TYPES AND MAIN FUNCTIONS. Models and methods in modern science, 3(1), 244-254.
14. Madatov, Q. (2024). C# VA. NET CORE PLATFORMASI C# DASTURLASH TILINING OPERATORLARI QO'LLASH VA ULARNING TURLARI HAMDA ASOSIY VAZIFALARI. Естественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования, 3(1), 59-67.
15. Маматова, Г. (2023). Цифровой университет: стратегия создания умной инфраструктуры в высших учебных заведениях Узбекистана. Economics and Innovative Technologies, 11(4), 296-312.
16. Mamatova, G. (2023). OLIY TA'LIM MUASSALARINING RAQAMLI FAOLIYATI hamda KELAJAK KADRLARINI TAYORLASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR va SUN'IY INTELEKTNI QO'LLASH JARAYONLARI. KELAJAK KASBLARI. Interpretation and researches, 1(7).